

Lausunto

04.11.2022

Asia: VN/321/2022

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaanpanosta annetun lain 59 §:n ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Kommentit päivystystä koskevasta sääntelystä

Sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaanpanosta annetun lain (616/2021, voimaantulolaki) 59 §:n mukaan Lapin ja Etelä-Savon hyvinvointialueet voivat ylläpitää useampaa kuin yhtä ympärivuorokautista yhteispäivystyksikköä sairaaloidensa yhteydessä vuoden 2032 loppuun saakka. Lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että mainituilla hyvinvointialueilla säilyy mahdollisuus useamman kuin yhden ympärivuorokautisen yhteispäivystyksikön ylläpitoon jatkossa pysyvästi.

Valvira kiinnittää huomioita siihen, että ehdotuksessa ei esitetä rahoituksen lisäämistä tai erilliskorvausta kahden päivystävän sairaalan ylläpitoon Lapin ja Etelä-Savon hyvinvointialueilla. Perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon ympärivuorokautisen yhteispäivystyksen järjestämisessä ja tuottamisessa on palveluiden potilas- ja asiakasturvallisuuden varmistamisen näkökulmasta aivan keskeistä riittävän ja osaavan henkilökunnan ja toiminnan resurssointi, sekä potilaan hoidon tarpeen arviointi. Ympärivuorokautista, usean erikoisalan sisältävän yhteispäivystyksen palveluiden hajauttaminen hyvinvointialueella kes-kittämisen sijaan aiheuttaa merkittävän riskin palveluiden laadusta ja potilasturvallisuuden vaarantumisesta, mikäli toiminnalle ei ole käyttöä riittävästi resursseja. Jos hyvinvointialueella ylläpidetään kahta ympärivuorokautisesti päivystävää yksikköä, ei tämä saa johtaa esimerkiksi siihen, ettei yksiköissä ole riittävästi osaavaa henkilökuntaa lainsäädännön edellyttämällä tavalla.

Päivystystoiminnan edellyttämästä osaavasta sairaanhoitaja- ja lääkäriyövoimasta on pula valtakunnallisesti. Riittävää osaavaa henkilökuntaa ei välttämättä ole kaikilla alueilla jatkuvasti saatavilla suurista resursseistakaan huolimatta. Osa kunnista ja sairaanhoitopiireistä on ratkaissut henkilöstövajetta koskevia tilanteita ulkoistamalla palvelutuotantaan yksityisille palveluntuottajille

ja/tai vuokraamalla niiltä henkilöstöä täydentämään omaansa. Henkilöstöpulan ratkaisemiseksi hyvinvointialueiden tuleekin varautua jatkossa kustannusten nousuun, mikä korostuu erityisesti ostopalvelutilanteissa.

Ehdotuksen mukaisesti päivystysratkaisun muuttamisella pysyväksi voi olla yllättäviä ja kauaskantoisia vaikutuksia hyvinvointialueiden toimintaan ja alueellisiin palveluihin. Ehdotus voi luoda eriarvoisia palveluita tai niiden saatavuutta hyvinvointialueiden välillä jatkossa. Yhteispäivystyksen järjestämisessä jatkossa tulee myös huomioida muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021, järjestämislaki) 12 §:n 2 momentin 3 kohta, jossa kielletään päivystyksen hankkiminen yksityiseltä palveluntuottajalta lukuun ottamatta terveydenhuollon päivä- ja ilta-aikaista kiireellistä vastaanottotoiminta.

Valvira toteaa, ettei hallituksen esityksessä ole käyty tarkemmin kummankaan keskussairaalan yhteispäivystyksen nykyistä toimintaa käytännön tasolla. Valviran näkemyksen mukaan ehdotuksen jatkovalmistelussa olisi tärkeää selvittää ja arvioida tietoon perustuen sen vaikutuksia hyvinvointialueiden järjestämisvastuuseen, hoidon laatuun ja potilasturvallisuuteen. Asian valmistelussa olisi tärkeää huomioida alueellisten palveluiden turvaamista koskevien seikkojen ohella keskussairaaloiden omavalvontahavainnot, potilaspalaute, Potilasvakuutuskeskuksen käsittelemät asiat sekä Valviran ja aluehallintovirastojen käsittelemät kantelut ja muut valvonta-asiat. Hyvinvointialueiden toiminnan aloittamiseen, niiden järjestämisvastuulle kuuluvien palveluiden järjestämiseen ja tuottamiseen 1.1.2023 alkaen liittyy paljon avoimia kysymyksiä, ja toiminta ja viranomaisvalvonta tulevat muokkaantumaan käynnistymisen jälkeen.

Valvira pitää edellä mainittujen syiden vuoksi kannatettavana lausuttavana olevan hallituksen esitysluonnoksessa olevaa vaihtoehtoista toteuttamistapaa n:o 6, jonka mukaan asiassa ei säädettäisi tässä kohtaa mitään, vaan seurattaisiin ja tarvittaessa ohjattaisiin tilannetta. Koska nykyiselle poikkeusjärjestelylle on säädetty reilun kymmenen vuoden siirtymäaika, kysymyksessä olevaa päivystysratkaisua koskeva sääntelyn vaikutusten arvioinnille olisi riittävästi aikaa hyvinvointialueiden aloittamisen ja toiminnan vakiintumisen jälkeen.

Mikäli Lapin ja Etelä-Savon hyvinvointialueiden päivystystä koskeva poikkeusratkaisu muutettaisiin kuitenkin ehdotuksen mukaisesti pysyväksi, Valvira pitää vähimmäisvaatimuksena, että voimaantulon 59 §:ään lisätään ehdotuksen mukaisesti hyvinvointialueiden palvelutarpeen arviointia ja sen lakisääteisten järjestämisvastuulle kuuluvien velvoitteiden toteutumisesta huolehtimista koskevat lisäedellytykset. Hyvinvointialueilla tulee olla selkeät, ennalta hyväksytyt ja alueelliset erot huomioivat tietoon perustat arviokriteerit useamman yhteispäivystyksen palvelutarpeesta ja siitä, ettei useamman päivystysyksikön ylläpito vaaranna tai heikennä hyvinvointialueiden muiden järjestämisvastuulle kuuluvien palveluiden, mukaan lukien lakisääteisen (toisen) yhteispäivystyksikön, resursseja ja toimintaedellytyksiä.

Kommentit hoitopaikan valintaa koskevasta sääntelystä

Ehdotetun 48 §:n 1 momentin mukaan jos henkilö asuu tai oleskelee säännönmukaisesti tai pitempiaikaisesti työn, opiskelun, vapaa-ajan vieton, lähiomaisen tai muun läheisen asumisen tai muun vastaavan syyn vuoksi kaukana siitä terveyskeskuksesta tai –asemasta, jota hän vakinaisesti käyttää tai jonka hän on valinnut omalla tai toisella hyvinvointialueella, hän voi käyttää hoitosuunnitelmansa mukaisen hoidon toteuttamiseen myös muun terveyskeskuksen tai -aseman palveluja hoidosta vastaavan terveyskeskuksen tai -aseman muuttumatta. Henkilö voi myös edellä tarkoitettussa tilanteessa käyttää hoitosuunnitelmansa mukaisen erikoissairaanhoidon toteuttamiseen oman tai toisen hyvinvointialueen tai HUS-yhtymän erikoissairaanhoidon toimintayksikön palveluja hoitovastuun siirtymättä.

Ehdotuksen mukaan kiireettömän hoitopaikan valintaa ja potilaan valinnanvapautta koskevia säännöksiä ei ole tarkoitettu muutettavan sisällöllisesti, vaan ehdotuksen tavoitteena on päällekkäisen sääntelyn selkeyttäminen ja nykytilan säilyttäminen. Selkeyttävän sääntelyn tavoitteena on myös helpottaa valvovan viranomaisen työtä ja estää hankalien laintulkintatilanteiden syntymistä.

Säännöksen yksityiskohtaisten perusteluiden mukaan edellä 1 momentissa käytettyä ilmaisua ”kaukana” ei ole tarkoitettu tulkittavan rajoittavasti, vaan kes-keistä on, että säännönmukaisen tai pitempiaikaisen asumisen tai oleskelun takia henkilöllä on tarve käyttää toisen terveyskeskuksen palveluita, eikä omaan terveyskeskukseen ole kohtuullista matkaa.

Valviran näkemyksen mukaan ehdotuksesta jää kuitenkin epäselväksi, mitä ”kaukana” ja ”kohtuullisella matkalla” tässä yhteydessä tarkoitetaan. Käsitteiden väljyys ja suhteellisuus voivat aiheuttaa tulkintaeroja alueellisesti, kun otetaan huomioon hyvinkin erilaiset välimatkat eri hyvinvointialueiden sisällä. Valviran näkemyksen mukaan ehdotuksen jatkovalmistelussa tulisi täsmentää, mitä ”kaukana” ja ”kohtuullisella matkalla” tässä tarkoitetaan ja kuka arvioinnin tekee.

Henriksson Markus
Valvira

Malava Arttu
Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira